

بررسی مؤلفه های برنامه درسی چند فرهنگی از نظر متخصصین این حوزه در ایران^۱

منوچهر آذرخش^۲، یحیی معروفی^۳، علیرضا صادقی^۴

چکیده:

توجه به تنوع، ایجاد برابری آموزشی و تکریم فرهنگ‌های مختلف برای آگاهی بخشی بین فرهنگی حائز اهمیت است. هدف پژوهش حاضر، تعیین مؤلفه‌های اساسی برنامه درسی چند فرهنگی از نظر صاحب نظران حوزه چند فرهنگی است. روش پژوهش ترکیبی از نوع تحلیل محتوای جهت‌دار و پیمایشی است. این پژوهش دارای دو جامعه آماری است که اولی شامل ۲۴۳ اثر فارسی و لاتین در بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۷ و ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۷ میلادی در حوزه برنامه درسی چند فرهنگی و دومی متخصصان داخلی با حداقل یک اثر در زمینه آموزش چند فرهنگی است. روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع ملاک مدار ۱۰۰ اثر علمی و ۲۰ متخصص داخلی انتخاب شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات چک لیست تحلیل محتوا و پرسشنامه محقق ساخته بود. داده‌ها بر اساس ضریب توافق تیگلار محاسبه شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که از بین ۱۵۳ مؤلفه‌ی مورد بررسی، ۳۷ مؤلفه به عنوان مؤلفه‌های اساسی برنامه درسی چند فرهنگی تعیین شد.

واژگان کلیدی: تکثر گرایی؛ برنامه درسی چند فرهنگی، صاحب نظران فرهنگی

-
- ۱- مقاله مستخرج از رساله دکترای تخصصی مطالعات برنامه ریزی درسی تحت عنوان «طراحی الگوی برنامه درسی چند فرهنگی در دوره متوسطه دوم» از دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران می‌باشد.
 - ۲- دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران
 - ۳- دانشیار رشته برنامه درسی، دانشگاه بوعلی سینا همدان
 - ۴- دانشیار رشته برنامه درسی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران

۱-۱- مقدمه:

اقلیت‌های زبانی، گروه‌های دینی، نژادی و معلولیت عنوان می‌کند (بانکز، ۲۰۱۰). چند فرهنگی توجه به تنوع، ایجاد برابری آموزشی و تکریم فرهنگ‌های مختلف برای آگاهی بخشی بین فرهنگی است. این مقوله به‌عنوان یکی از ضرورت‌های مهم تعلیمی و تربیتی در عصر حاضر، ساز و کار است که درصدد ایجاد تعامل، تفاهم و تبادل بین فرهنگی بشمار می‌رود؛ به‌گونه‌ای که افراد با فرهنگ‌های مختلف با کمترین تنش، امکان زندگی مسالمت‌آمیز پیدا کنند (صادقی، ۱۳۹۱ به نقل از احمدی). برنامه درسی چندفرهنگی فرآیندی است که به‌دنبال ایجاد فرصت‌های آموزشی برابر برای همه دانش‌آموزان از جمله گروه‌های نژادی، قومی، مذهبی و اجتماعی است و با ایجاد تغییر در محیط کلاس فرصت‌های آموزشی برابری برای همه دانش‌آموزان ایجاد می‌کند تا فرهنگ‌های گوناگون را در داخل جامعه و کلاس درک نماید. برنامه درسی چند فرهنگی محیط‌های یادگیری را با توجه به ویژگی‌های فرهنگی مختلف و نگرش-های مثبت یادگیرندگان نسبت به آنها طراحی می‌کند (بانکز، ۲۰۱۱).

جیمز بانکز (۲۰۱۰) طیف گسترده‌ای از برنامه‌ها و شیوه‌های مربوط به حقوق زنان، گروه‌های قومی، اقلیت‌های زبانی، گروه‌های اقتصادی، دینی، نژادی و معلولیت را به‌عنوان آموزش برنامه چند فرهنگی تعریف می‌نماید. چند فرهنگی با آموزش و برنامه درسی رابطه‌ای مستقیم و دوسویه دارد. آموزش در فضای فرهنگی خانواده، محیط غنی از فرهنگ مدارس و

جامعه انسانی در عصر حاضر پر از تنوع، تفاوت و تکثر با گونه‌های قومی، نژادی، زبانی و مذهبی مختلف با تاریخ و پیشینه فرهنگی خاص خود، جغرافیا و شرایط اقلیمی متفاوت با اهداف و آرزوهای بی‌شمار در کنار هم زندگی می‌کنند. با پیشرفت علوم مختلف و فناوری اطلاعات، افزایش تعاملات و مناسبات گسترده، جابجایی جمعیتی و مهاجرت‌های شغلی، تحصیلی و توریستی این تنوع و پیچیدگی بیشتر شده است. این گوناگونی فرهنگی، نژادی، قومی و زبانی منجر به تنش، عدم درک و تفاهم درون‌گروهی و برون‌گروهی فرهنگ‌ها شده است. ترکیب و تلفیق ارزش‌های فرهنگی اقوام و گروه‌های مختلف در برنامه درسی، آگاهی بخشی، درک و توسعه انسانی، صلح، امنیت و زندگی مسالمت‌آمیز را به ارمغان آورده است. توانمندسازی افراد و گروه‌ها از لحاظ برخورداری دانش، نگرش و مهارت برای زندگی مسالمت‌آمیز در یک جامعه چندفرهنگی مؤثر و کارساز است (صادقی، ۱۳۸۹). در طول چهار سال گذشته محققان و سازمان‌های متعدد به دلایل متعدد تعاریف آموزش چندفرهنگی را به شیوه‌های مختلف ارائه نموده‌اند. با توجه به زمان و شرایط، تاکنون تعریف واضح و قابل اجماعی از نظر اندیشمندان در این باره ارائه نشده است، انجمن ملی آموزش چند فرهنگی تکثرگرایی را مفهومی فلسفی بر مبنای آزادی، عدالت، برابری و کرامت انسانی قلمداد نموده و طیف گسترده‌ای از فرآیندهای مربوط به حقوق برابر زنان، گروه‌های قومی،

نهایتاً اینگتون و پیتز (۲۰۱۵) معتقدند که درکلاس درس هر نوع تجربه آموزشی و یادگیری، ابتدا از صافی زبان و فرهنگ بومی دانش آموز می گذرد، نوع ادبیات و راهبرد خواندن و نوشتن او در پیشرفت تحصیلی او مؤثر است، احترام به گویش و گفتار دانش آموز درکلاس درس به تقویت مهارت های مختلف او و بهبود روابط آموزشی اش کمک می کند. بانکز و بانکز (۱۹۹۸) معتقدند که تعلیم و تربیت چند فرهنگی سه مقوله را شامل می شود: ۱- یک ایده یا مفهوم ۲- یک نهضت اصلاح تربیتی ۳- یک فرآیند. چند فرهنگی نوعی تربیت است که بر تکثر گرایی مبتنی است و هدف آن هدایت فراگیران جهت آمادگی برای مشارکت فعال در یک جامعه متنوع و دموکراتیک است. تعلیم و تربیت چند فرهنگی حوزه ای مطالعاتی که به شمار می رود هدف عمده آن برابری فرصت های تعلیم و تربیتی برای نژادها، اقوام و گروه های مختلف فرهنگی است.

در مجموع آموزش چند فرهنگی نوعی از آموزش است که تاریخ، متون، ارزش ها، باورها و دیدگاه های مردم از اقوام، نژادها، زبان ها و فرهنگ های مختلف را در برنامه درسی ترکیب می کند. هدف اصلی آموزش چند فرهنگی اصلاح مدارس و برنامه های درسی و سایر مؤسسات آموزشی است تا دانش آموزان گروه های قومی و نژادی و اجتماعی برابری تحصیلی را تجربه کنند. از نظر بانکز (۲۰۰۱) و سایرین (بننت، ۱۹۸۹، بانکز، ۱۹۹۲، نیتو، ۱۹۸۶، پارخ، ۱۹۸۸، اسلیتر، سوزوکی، گران، ۱۹۸۸، بانکز، ۲۰۰۱) اهداف آموزش چند فرهنگی شامل

جامعه انجام می گیرد و به ارزش های تک تک دانش آموزان حساس است و در مقابل فرهنگ- های مختلف با آموزش و اعمال برنامه های درسی توسعه می یابد؛ کثرت گرایی فرهنگی، هویت فردی، اجتماعی و ملی دانش آموزان را به چالش می کشد. راه عبور از بحران های احتمالی از قبیل اختلافات قومی، مذهبی، زبانی و جنسیتی تاکید بر رویکرد کثرت گرایی فرهنگی تعلیم و تربیت است (سجادی، ۱۳۸۸).

دی توچکو (۲۰۰۵) معتقد است که برای در پیش گرفتن یک برنامه درسی چند فرهنگی باید فلسفه تعلیم و تربیت، اهداف، فضا و امکانات آموزشی، روش ها و استراتژی های یادگیری، مواد و محتوای آموزشی، تربیت معلم، سیستم ارزیابی و فرهنگ مدرسه از تک فرهنگی به نفع تکثر گرایی متحول شود. اسمیت (۱۹۹۷) بر این باور است که برنامه درسی چند فرهنگی را می توان در برنامه درسی استاندارد گنجانند و آن را در مراحل مختلف برنامه ریزی درسی ادغام کرد او به این واقعیت انکار ناپذیر می پردازد که معلمان اهداف متأثر از ارزش های فرهنگی و شخصی خود را در آموزش لحاظ می کنند چه در برنامه درسی رسمی آمده باشد یا نیامده باشد.

نینو (۲۰۱۲) در این زمینه معتقد است که برنامه درسی چند فرهنگی در مدرسه و کلاس درس تأثیر مثبتی بر نگرش و احساسات دانش آموزان به مسائل نژادی و غیره دارد و تغییرات نهادی گسترده در روش های آموزشی و برنامه درسی، کلاس درس و فضای آموزشی بر دو دسته دانش آموزان اکثریت و اقلیت تأثیر گذار است. و

بر کدامیک از مولفه‌های برنامه درسی چند فرهنگی توافق نظر بیشتری وجود دارد؟

۱-۲ روش‌شناسی تحقیق:

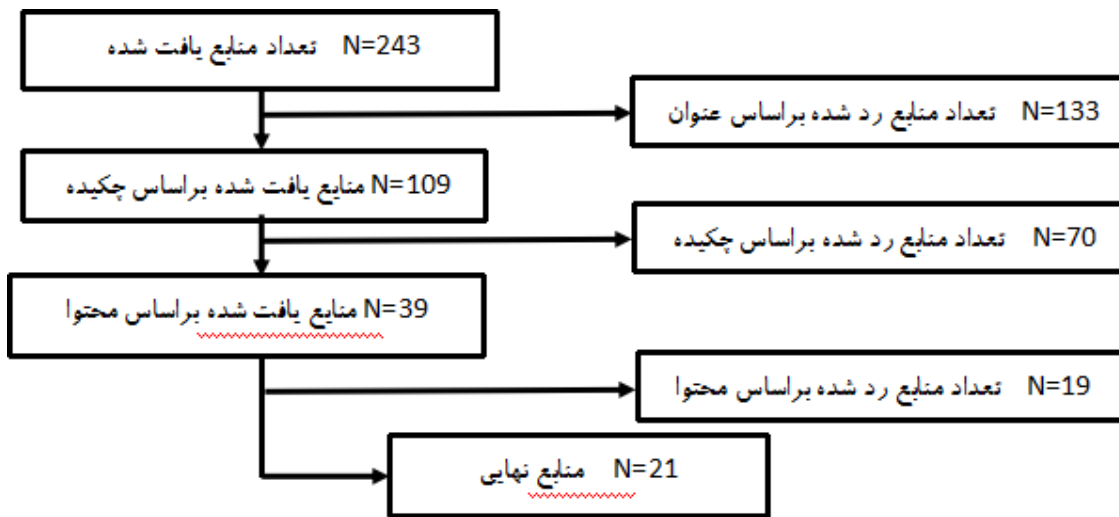
هدف پژوهش حاضر، تعیین مؤلفه‌های اساسی برنامه درسی چندفرهنگی از نظر صاحب‌نظران حوزه‌ی چندفرهنگی است. روش پژوهش ترکیبی (کیفی و کمی) از نوع تحلیل محتوای جهت‌دار و پیمایشی است. پژوهش دارای دو جامعه آماری است، که اولی شامل ۲۴۳ منبع (۲۹ فارسی و لاتین ۲۱۴) منتشر شده به ترتیب در بازه زمانی «۱۳۸۰ تا ۱۳۹۷» هجری شمسی و «۲۰۰۳ تا ۲۰۱۷ میلادی» در حوزه‌ی برنامه‌درسی چندفرهنگی و دومی ۲۰ متخصص داخلی با حداقل یک اثر در زمینه آموزش چندفرهنگی است. برای انتخاب آثار علمی حوزه چند فرهنگی مقالات و کتب منتشرشده در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر خارجی مانند وب سایت‌های ساینس دایرکت، امرالد اینسایت، ویلی، اسپرینگر، تیلور و فرانسیس، اسکوپوس و الزویر و همچنین پایگاه‌های فارسی جهاد دانشگاهی، مقالات علمی کنفرانس‌های کشور، پایگاه نشریات کشور ایران، داک، پایگاه مجلات تخصصی نور و پورتال جامع علوم انسانی مینای کلیدواژه‌های چند فرهنگی و برنامه درسی چند فرهنگی به دو زبان انگلیسی و فارسی جستجو شد. سرانجام تعداد ۲۱ منبع در فرایند جستجو و انتخاب منابع، مناسب و قابل پذیرش تشخیص داده شد (نمودار ۱). معیارهای پذیرش یا عدم پذیرش، شامل مواردی چون محدوده جغرافیایی، زبان مطالعات، زمان مطالعات، روش‌های مطالعه، جامعه مورد مطالعه،

اصلاح برنامه درسی مدارس و مؤسسات آموزشی - تجربه گروه‌های مختلف قومی - نژادی، اجتماعی و برابری و عدالت آموزشی آنها عدالت جنسیتی بین دانش‌آموزان دختر و پسر می‌باشد. تحول اساسی و پایدار در هر جامعه در گرو متحول شدن نظام تعلیم و تربیت آن جامعه است. اعتقاد بر این است که یکی از عوامل موثر تحول و توسعه نظام تعلیم و تربیت و کارآمدی نظام آموزشی در جوامع توجه به فرهنگ در برنامه‌های درسی است (گی، ۲۰۰۴: ۳۰).

کشور ایران، جامعه‌ای گوناگون و متنوع است که بدون شک وجود این تنوع، وظیفه دولت‌ها را در برنامه‌ریزی و اجرای خط مشی تعیین شده به مراتب دشوارتر می‌کند. با این وجود برنامه درسی نظام آموزشی ایران فاقد الگوی و برنامه‌ی نظری روشن در حوزه برنامه درسی چند فرهنگی می‌باشد (مصطفی‌زاده، ۱۳۹۳: ۱). پژوهش‌های صورت گرفته انبوهی از مولفه‌های مبهم و هم-پوشان دارند (بننت، ۱۹۸۹، بانکز، ۱۹۹۲، نیتو، ۱۹۸۶، پارخ، ۱۹۸۸، اسلیتر، سوزوکی، گارنت، ۱۹۸۸، به نقل از بانکز، ۲۰۰۱) بنابراین انجام پژوهشی که بتواند تمامی مولفه‌های پیشین را از دیدگاه صاحب‌نظران مبحث چندفرهنگی غربال‌گری و مولفه‌های اصلی برنامه درسی چند فرهنگی در ایران را تعیین نماید، ضروری است. در این راستا پژوهش حاضر در صدد پاسخگویی به این سوال است که اولاً متخصصان حوزه چندفرهنگی، چه مولفه‌هایی را برای برنامه درسی چند فرهنگی پیشنهاد کرده‌اند، ثانیاً در این میان

دقت در تجزیه و تحلیل نتایج، وضوح و بیان یافته‌ها و ارزش کلی مقاله مورد بررسی) برای هر مقاله بر اساس معیارهای ذکر شده امتیازی از ۱ تا ۵ در نظر گرفته شده است که نتایج امتیازهای منابع پذیرفته شده در این پژوهش در جدول (۱) ارائه شده است.

شرایط مورد مطالعه و نوع مطالعه بود. در ادامه به منظور بررسی کیفیت روش شناختی مطالعات بر اساس برنامه‌ی مهارت‌های ارزیابی انتقادی (تناسب اهداف مقاله با اهداف پژوهش حاضر؛ روزآمد بودن مقاله؛ روش نمونه‌گیری، روش و کیفیت جمع‌آوری اطلاعات، قابلیت تعمیم نتایج، میزان رعایت نکات اخلاقی، میزان

نمودار ۱- فرایند جستجو و انتخاب منابع

تحلیل محتوا و پرسشنامه محقق ساخته مبتنی بر طیف لیکرت بود. داده‌های کیفی، با استفاده از روش تحلیل مضمون در پنج مرحله تحلیل شد. در مرحله اول محتوای اسناد منتخب سطر به سطر مطالعه و بعد از چند بار بررسی، مفاهیم اولیه مرتبط با موضوع پژوهش در قالب کدهای مفهومی اولیه و مضامین پایه شناسایی شد. در مرحله دوم پس از مراجعه مکرر به داده‌ها و بررسی ارتباط بین آنها موارد مشابه، تکراری و همپوشان حذف و زیر مضمون‌های سازمان دهنده شکل گرفت. در مرحله سوم به منظور حصول

در فرایند ارزیابی، پژوهشگر از میان ۲۴۳ منبع، ۲۲۲ منبع براساس عنوان، چکیده و محتوا حذف و ۲۱ منبع برای تحلیل باقی ماند. سپس براساس برنامه‌ی مهارت‌های ارزیابی انتقادی به منابع منتخب حداقل ۳۴ و حداکثر ۴۸ امتیاز اختصاص یافت. از بین متخصصان حوزه چندفرهنگی داخلی دارای حداقل یک اثر در زمینه آموزش چندفرهنگی، براساس میزان آثار منتشر شده از بیشترین به سوی کمترین با روش هدفمند ملاک‌مدار ۲۰ متخصص به عنوان نمونه انتخاب شد. روش جمع‌آوری داده‌ها به ترتیب

گرفت. در مرحله چهارم، پرسشنامه در اختیار ۲۰ متخصص حوزه آموزش چندفرهنگی قرار گرفت و سرانجام مولفه‌های دارای بیشترین ضریب توافق از طریق ضریب توافق متخصصان (تیگلار) با خط برش توافق ۴ و بالاتر و انحراف استاندارد یک و کمتر از آن شناسایی گردید.

اطمینان از اعتبار داده‌ها و به منظور ساخت ابزار کمی، زیر مضمون‌های فراگیر در مرحله قبل به منظور حصول اطمینان از اعتبار داده و ارزیابی فرایندکدگذاری در اختیار متخصص مرتبط با موضوع قرار گرفت. مضمون‌های فراگیر مبنای پرسشنامه ۴۳ سوالی و داده‌های بخش کمی قرار

جدول ۱- امتیازات داده شده به مقالات برتر بر اساس برنامه‌ی مهارت‌های ارزیابی حیاتی

ردیف	مؤلف	اهداف پژوهش	منطق روش	طرح پژوهشی	نمونه برداری	جمع‌آوری داده	انعکاس‌پذیری	ملاحظات اخلاقی	دقت تجزیه	باز روشن‌یافته	ارزش پژوهش	نمره
۱	مولرینگ، کلارک و دیت (۲۰۱۶)	۵	۵	۳	۵	۳	۵	۵	۵	۵	۵	۴۶
۲	سیویتیلو و دیگران (۲۰۱۶)	۳	۵	۵	۳	۵	۳	۵	۵	۵	۵	۴۴
۳	ابینگتون (۲۰۱۵)	۳	۵	۲	۵	۵	۵	۵	۳	۵	۵	۴۴
۴	جین، لی و لیو (۲۰۱۴)	۵	۲	۵	۲	۵	۵	۲	۲	۵	۲	۳۵
۵	اگنه (۲۰۱۴)	۵	۱	۳	۵	۲	۳	۵	۲	۵	۳	۳۴
۶	پاترنوت و دیگران (۲۰۱۴)	۵	۳	۲	۵	۳	۵	۳	۲	۵	۲	۳۵
۷	نینو (۲۰۱۲)	۳	۳	۳	۵	۵	۳	۳	۵	۵	۵	۴۰
۸	کانلی (۲۰۰۳)	۳	۳	۳	۵	۳	۳	۵	۵	۳	۳	۳۸
۹	محمدی و همکاران (۱۳۹۵)	۵	۵	۵	۵	۳	۵	۵	۵	۵	۵	۴۸
۱۰	ملکی پور و حکیم زاده (۱۳۹۵)	۵	۵	۳	۵	۵	۵	۳	۵	۳	۳	۴۲
۱۱	عبدلی سلطان احمدی (۱۳۹۵)	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۳	۵	۵	۵	۴۸
۱۲	وفایی و سبحانی نژاد (۱۳۹۴)	۳	۳	۵	۵	۵	۵	۳	۵	۳	۳	۴۰
۱۳	وفایی، سبحانی (۱۳۹۴)	۵	۳	۵	۵	۵	۳	۳	۵	۳	۵	۴۲
۱۴	صالح زاده (۱۳۹۳)	۵	۲	۵	۵	۵	۳	۵	۵	۵	۳	۴۳
۱۵	عراقیه و فتحی و اجاراگاه (۱۳۹۱)	۳	۵	۵	۳	۵	۲	۵	۲	۵	۳	۳۸
۱۶	یعقوبی، قادری (۱۳۹۲)	۵	۵	۳	۲	۲	۱	۵	۵	۲	۳	۳۶
۱۷	عبدلی (۱۳۹۲)	۵	۵	۵	۳	۳	۳	۵	۵	۳	۵	۴۷
۱۸	صادقی (۱۳۹۱)	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۳	۴۸
۱۹	صادقی (۱۳۸۹)	۵	۵	۵	۵	۳	۳	۵	۵	۵	۵	۴۶
۲۰	عزیزی، بلندهمتان، سلطانی (۱۳۸۹)	۵	۳	۵	۳	۵	۳	۵	۳	۵	۳	۴۰
۲۱	هواس بیگی، صادقی (۱۳۹۷)	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۳	۵	۳	۴۵

۱-۳- یافته های تحقیق

اولیه مرتبط با موضوع پژوهش در قالب کدهای مفهومی اولیه و ۱۵۳ مضمون پایه همراه با مولفانی که هرکدام از این مضامین از آثار آنها استخراج شده شناسایی شد (جدول ۲). در ادامه تمامی مضامین اولیه صرف نظر از این که از طرف چه مولفان و پژوهشگرانی پیشنهاد شده باشد در جدول ۳ ارائه شده است.

یافته های پژوهش در چهار مرحله مختلف به شرح زیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت:
الف) شناسایی مضامین پایه مرتبط با مولفه های برنامه درسی چند فرهنگی
ابتدا محتوای آثار منتخب در حوزه چند فرهنگی (۱۰ منبع خارجی و ۱۱ منبع داخلی)، سطر به سطر مطالعه و بعد از چند بار بررسی، مفاهیم

جدول ۲- مضامین اولیه چند فرهنگی در منابع مختلف خارجی و داخلی به تفکیک مولفان آنها

ردیف	مولفین چند فرهنگی خارجی	مضامین پایه
۱	هانتر (۱۹۷۴)	۱- کثرت گرایی فرهنگی ۲- نجات میراث های گروهی
۲	بانکز (۲۰۹)	۳- کثرت گرایی فرهنگی ۴- هویت (تاریخی، سرزمینی و ...) ۵- از خود بیگانگی ۶- تبعیض، تعصب و درگیری های قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی
۳	مایکل اپل (۲۰۱۰)	۷- بازنمایی تبعیت از قدرت، سلطه طبقاتی، نژادپرستی و روابط نابرابر ۸- فهم انتقادی نسبت به کارکرد واقعی مدرسه
۴	پائولوفریر (۱۹۸۵)	۹- بازیابی و بازآفرینی پداگولوژی مطرح شده ۱۰- آشکار سازی فرصت ها ۱۱- احترام به یادگیرندگان ۱۲- احترام به تفاوت در ایده ها ۱۳- احترام به دانش و اطلاعات عوام و توده مردم و محتوای فرهنگی آنان
۵	پیتر مک لارن (۱۹۸۷)	۱۴- باید به نقش مدارس در شکل گیری هویت دانش آموزان توجه شود
۶	ریچارد هاتچر (۲۰۰۸)	۱۵- شنیدن جدی شکایات بچه ها در مدرسه ۱۶- درک خواسته های اجتماعی رفتار نژادی درون فرهنگ بچه ها ۱۷- پرداختن به اشکال رفتار ستمگرانه ۱۸- توجه به برقراری عدالت و رفع نابرابری هایی چون نژادپرستی
۷	جیمز بانکز (۲۰۰۸)	۱۹- انعکاس چند فرهنگ گرایی، تاریخ و فرهنگ گروه های قومی و زبان در برنامه درسی
۸	سونیانیتو (۲۰۱۰)	۲۰- برابری آموزشی ۲۱- عدالت اجتماعی
۹	هنری ژیرو (۲۰۱۱)	۲۲- گوش دادن به صدای درون گروه های اقلیت و ضرورت توجه به تعلیم و تربیت ۲۳- تبدیل مدارس به مکان هایی که در آن ها امکان فهم و تمرین حقوق و مسئولیت های یک شهروند فعال و نقاد در اشکال مختلف یادگیری اجتماعی وجود داشته باشد.

۱۰	کمیسیون آموزش چندفرهنگی (۲۰۰۸)	۲۴- کثرت گرایی فرهنگی ۲۵- حقوق بشر ۲۶- عدالت اجتماعی
۱۱	هیدستارت	۲۷- تشویق خانواده ها به کسب اطلاعات دقیق در زمینه تفاوت های فرهنگی خویش پیرامون احساساتی نظیر نیاز به پایداری، تعهد و صداقت. ۲۸- کشف و شناسایی ارزش ها، اعتقادات و سنت ها و هر آنچه که بر افکار و قضاوت های شما نسبت به دیگران اثرگذار است. ۲۹- مطالعه ویژگی های فرهنگی کلیدی خانواده ها نظیر توانایی گوش کردن به دیگران، میزان شناخت از تفاوت های فرهنگی، تجارب آن ها و میزان احترام آن ها به تفاوت ها ۳۰- از بین بردن کلیشه ها ۳۱- در ارائه خدمات به کودکان دارای معلولیت باید توجه داشت که خانواده و فرهنگ این کودکان چه تعریفی از معلولیت دارد. بنابراین، باید دید که خانواده چگونه فرزندش را نسبت به معلولیت وی آگاه ساخته است؛ خانواده با فرزند معلول خود چگونه رابطه برقرار کرده و چه اهدافی برای وی در نظر دارند؛ خانواده ها با چه شیوه هایی با کارکنان برنامه و سایر متخصصانی که در ارائه خدمات معلولیت شرکت می کنند ارتباط برقرار می کنند. ۳۲- فرهنگ کودکان پدیده ای مطلق نیست و تغییر پذیر است. ۳۳- رشد و توسعه فرهنگ کودکان تحت تأثیر انتخاب است.
ردیف	منابع چند فرهنگی داخلی	مضامین پایه
۱	وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴)	۳۴- تبعیض، تعصب و درگیری های قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی ۳۵- حقوق بشر ۳۶- عدالت اجتماعی ۳۷- درک و تحمل آرای فرهنگ های متفاوت ۳۸- درک و احترام به ادیان و مذاهب مختلف ۳۹- انعکاس مناسک و مراسم ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی ۴۰- توجه به صلح و دوستی ۴۱- احترام به حق آموزش و حفظ زبان قومی اقلیت ها ۴۲- تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان ۴۳- تقویت مهارت مدرسان متناسب با آموزش چندفرهنگی
۲	ملکی پور، احمد و حکیم زاده،	۴۴- روزآمد کردن محتوای برنامه درسی با تأکید بر تحولات و دگرگونی های جهانی ۴۵- توجه به دروس و رشته های جدید با اقتباس از فضای برنامه درسی بین المللی ۴۶- توجه به معضلات و چالش های جهانی از جمله تبعیض نژادی، قومی و جنسیتی، مسائل زیست محیطی، ایجاد صلح جهانی، ریشه کن کردن فقر و ... گنجاندن آن ها در برنامه درسی ۴۷- بسترسازی زیرساخت های آموزش از راه دور در راستای غنی تر کردن برنامه درسی بین المللی

	رضوان (۱۳۹۵)	<p>۴۸-بسترسازی روادیدی جهت تسهیل چرخه مدیریت دانش با سایر ملت ها</p> <p>۴۹-تدوین سازوکارهایی برای حرفه‌ای نمودن مهارت های مدرسان جهت تدریس اثربخش دروس بین‌المللی</p> <p>۵۰-اعزام مدرسان و فراگیران به خارج از کشور برای فرصت های مطالعاتی</p> <p>۵۱-دعوت از متخصصان و اساتید خارجی جهت حضور در سمینارها و کنفرانس های داخلی</p> <p>۵۲-ادغام فراگیران داخلی و خارجی در بعضی از دروس مشترک با توجه به پدیده جهانی شدن</p> <p>۵۳-توجه به هویت ملی در برنامه درسی چندفرهنگی</p> <p>۵۴-توجه به هویت بین‌المللی در برنامه درسی چندفرهنگی</p> <p>۵۵-ضرورت توجه به هویت تاریخی و گنجاندن آن در برنامه درسی</p> <p>۵۶-ضرورت توجه به هویت زبان و ادبیات پارسی و گنجاندن آن در برنامه درسی</p> <p>۵۷-ضرورت توجه به هویت سرزمین و توجه به آن در برنامه درسی</p> <p>۵۸-ضرورت توجه به اشتراکات فرهنگی هویت ملی و گنجاندن آن در برنامه درسی</p> <p>۵۹-ضرورت توجه به اشتراکات اجتماعی هویت ملی و گنجاندن آن در برنامه درسی</p> <p>۶۰-ضرورت توجه به اشتراکات سیاسی هویت ملی و گنجاندن آن در برنامه درسی</p> <p>۶۱-توجه به هویت بومی در برنامه درسی چندفرهنگی</p> <p>۶۲-توجه به نیازها و ظرفیت های بومی</p> <p>۶۳-توجه به مسائل بوم شناختی آموزش</p> <p>۶۴-توجه به تفاوت های فرهنگی ۶۵-توجه به تفاوت های زبانی</p> <p>۶۶-توجه به تفاوت های مذهبی ۶۷-توجه به تفاوت های فردی و شناخت</p>
۳	رحمانی، عدرا و فقیهی، علیرضا و حسینی مهر، علی و سرمدی، محمدرضا. (۱۳۹۵).	<p>۶۸-کثرت گرایی فرهنگی</p> <p>۶۹-تبعیض، تعصب و درگیری های قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی</p> <p>۷۰-حقوق بشر ۷۱-عدالت اجتماعی ۷۲-درک و احترام به ادیان و مذاهب مختلف</p> <p>۷۳-انعکاس مناسک و مراسم ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی</p> <p>۷۴-احترام به حق آموزش و حفظ زبان قومی اقلیت ها ۷۵-تفاوت های فردی</p>
۴	فلاحی داری، محسن و فلاحی	<p>۷۶-حفظ و تقویت آداب و رسوم و زبان های اقوام مختلف</p> <p>۷۷-رویکرد بین‌المللی سازی در تصمیم سازی های کلان آموزشی و فرهنگی و تدوین برنامه درسی</p> <p>۷۸-گسترش صلح و روش های زیست مسالمت آمیز ۷۹-تقویت اصول</p>

	داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)	<p>مشترک انسانی ۸۰-گسترش عدالت ۸۱-آموزش ضد تبعیض نژادی</p> <p>۸۲-توزیع برابر منابع و فرصت ها ۸۳-احترام متقابل</p> <p>۸۴-گسترش تفاهم و تبادل فرهنگی در مقابل تهاجم فرهنگی</p> <p>۸۵-بهره مندی از ظرفیت فرهنگ های گوناگون در جهت ساخت جامعه امن</p> <p>توام با صلح</p>
۵	صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱)	<p>۸۶-کثرت گرایی فرهنگی</p> <p>۸۷-تبعیض، تعصب و درگیری های قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی</p> <p>۸۸-درک و تحمل آرای فرهنگ های متفاوت</p> <p>۸۹-درک و احترام به ادیان و مذاهب مختلف</p> <p>۹۰-توجه به صلح و دوستی ۹۱-تفاوت های فردی</p> <p>۹۲-چرخه مدیریت دانش با سایر ملل</p> <p>۹۳-تقویت مهارت مدرسان متناسب با آموزش چندفرهنگی</p> <p>۹۴-شناسایی اشتراکات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی</p>
۶	علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵)	<p>۹۵-کثرت گرایی فرهنگی ۹۶-هویت (تاریخی، سرزمینی و ...)</p> <p>۹۷-از خود بیگانگی</p> <p>۹۸-تبعیض، تعصب و درگیری های قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی</p> <p>۹۹-عدالت اجتماعی ۱۰۰-درک و تحمل آرای فرهنگ های متفاوت</p> <p>۱۰۱-درک و احترام به ادیان و مذاهب مختلف</p> <p>۱۰۲-انعکاس مناسک و مراسم ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۰۳-توجه به صلح و دوستی</p> <p>۱۰۴-احترام به حق آموزش و حفظ زبان قومی اقلیت ها</p> <p>۱۰۵-تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان</p> <p>۱۰۶-به روزرسانی محتوا بر اساس تحولات جهانی</p> <p>۱۰۷-چرخه مدیریت دانش با سایر ملل</p> <p>۱۰۸-تقویت مهارت مدرسان متناسب با آموزش چندفرهنگی</p> <p>۱۰۹-شناسایی اشتراکات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی</p> <p>۱۱۰-تفاوت های فردی ۱۱-توجه به فرهنگ اقلیت ها</p>
۷	خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی (۱۳۹۲)	<p>۱۱۲-عدالت آموزشی و تساوی فرصت های آموزشی</p> <p>۱۱۳-شناخت توانایی ها و استعداد های گوناگون دانش آموزان و لحاظ کردن آن ها در جریان تعلیم و تربیت</p> <p>۱۱۴-گنجاندن درک صحیح از نژاد و ملیت در سیستم آموزشی و طراحی برنامه درسی</p> <p>۱۱۵-معرفی فرهنگ های مختلف از طریق برنامه درسی</p> <p>۱۱۶-بازنمایی گروه های فرهنگی و اقلیت ها در برنامه ها و کتاب های درسی</p>

		<p>۱۱۸- آشنایی دانش آموزان با تجربیات، کشمکش‌ها و دیدگاه‌های گروه‌های قومی و فرهنگی، جنسیتی مختلف و گروه‌های دارای نیازهای خاص</p> <p>۱۱۹- توجه به تنوع، متمایز بودن، پیچیدگی و غیر قابل پیش‌بینی بودن افراد</p> <p>۱۲۰- ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد مختلف</p> <p>۱۲۱- انعطاف‌پذیری در اهداف آموزشی، محتوای مطالب آموزشی و الگوهای آموزشی</p>
۸	<p>نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴)</p>	<p>۱۲۲- معرفی کتاب‌های مختلف به دانش‌آموزان در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۲۳- توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ‌های گوناگون در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۲۴- ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف در محتوای کتب</p> <p>۱۲۵- توجه به تفاوت‌های فرهنگی اقوام در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۲۶- کمک به درک و بهبود ارتباط‌های بین فرهنگی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۲۷- گنجانیدن تنوعی از تجارب و نظرات گروه‌های قومی و فرهنگی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۲۸- کمک به درک و تحمل‌آراء متفاوت از فرهنگ‌های دیگر در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۲۹- گنجانیدن مطالبی در خصوص نحوه ارتباط بین فرهنگی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۰- توجه به ایجاد زمینه درک نقش همه فرهنگ‌ها در شکل‌گیری تمدن و تولید دانش در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۱- کمک به درک و احترام به ادیان و مذاهب گوناگون در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۲- آشنایی کلی با آموزه‌های ادیان و مذاهب توحیدی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۳- انعکاس اعیاد، مناسک، جشن‌ها، آداب و رسوم مرتبط با اقلیت‌های فرهنگی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۴- کمک به اطلاع از مکان جغرافیایی زندگی پیروان ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۵- انعکاس نواحی جغرافیایی مربوط به اقوام مختلف در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۶- احترام به حق متفاوت بودن در راستای فرهنگ خاص خود در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۷- شرح نحوه همزیستی مسالمت‌آمیز با گروه‌های دیگر در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۸- ارائه مباحثی در مورد حقوق بشر در برنامه درسی در محتوای کتب درسی</p>

		<p>۱۳۹-کمک به رفع نگرش های نژادی در دانش آموزان در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۴۰-توجه به مفهوم صلح و دوستی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۴۱-احترام به حق حفظ زبان قومی برای اقلیت ها در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۴۲- توجه به آموزش زبان های قومی و محلی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۴۳-پیش‌داوری نکردن در مورد افراد، قومیت ها و فرهنگ‌های خاص در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۴۴-کمک به پذیرش تنوع، تکثر و قبول آن به عنوان واقعیتی طبیعی از زندگی انسان در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۴۵-تعریف تکالیف چندفرهنگی برای دانش آموزان در محتوای کتب درسی</p>
۹	جمالی زواره، بتول و شریفیان، فریدون. (۱۳۹۵)	<p>۱۴۶-توجه به مسائل اساسی نابرابری در جامعه</p> <p>۱۴۷-آموزش با هدف کاهش تعصب</p> <p>۱۴۸-از بین بردن سوگیری ها و کلیشه ها</p>
۱۰	عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله (۱۳۹۰)	<p>۱۴۹-احترام به فراگیران، فرهنگ آن ها و اطلاعات عوام و توده مردم</p> <p>۱۵۰-تأکید بر چندفرهنگی به عنوان راه حل نابرابری های قومی و نژادی</p> <p>۱۵۱-توجه به فرهنگ دانش آموزان و برنامه درسی پنهان مدارس</p> <p>۱۵۲-شنیدن صدا، خواسته ها و شکایات دانش آموزان</p> <p>۱۵۳-توجه به گروه های حاشیه ای</p>

همپوشان، ۴۹ مضمون فراگیر مطابق جدول (۳) شناسایی و مشخص شد. در این مرحله هر کدام از صاحب‌نظرانی که به نوعی در آثار بر این مضامین تاکید کرده بودند، نیز اشاره شد.

مرحله دوم: حذف موارد همپوشان و خلق مضامین فراگیر:

در این مرحله پس از بررسی زیر مضمون‌های مرحله اول و حذف موارد مشابه و دارای

جدول ۳- شکل گیری مضامین فراگیر پس از حذف موارد مشابه و همپوشان

ردیف	مؤلفه	نویسندگان
	کثرت گرایی فرهنگی	هانتز (۱۹۷۴) بانکز (۲۰۰۸) و کمیسیون آموزش چندفرهنگی (۲۰۰۸) وفائی، و سبحانی نژاد، (۱۳۹۴) و رحمانی، فقیهی، حسینی مهر، (۱۳۹۵).
		عراقیه، و فتحی واجارگاه، فروغی ابری، فاضلی، (۱۳۹۰). سردی، (۱۳۹۵) و علی پور، علی پور، (۱۳۹۵) صادقی، (۱۳۹۱) و خسروی، بابایی و عبدی، (۱۳۹۲) و نجفی، سبحانی نژاد، وفایی، (۱۳۹۴) و ملکی پور، حکیم زاده، (۱۳۹۵)
۲	حفظ میراث های گروهی	ملکی پور، حکیم زاده، (۱۳۹۵) و علی پور، (۱۳۹۵) و نجفی، سبحانی نژاد، و وفایی، (۱۳۹۴)

		بانکز (۲۰۰۹) و پائولوفریر (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰)
۳	جلوگیری از خود بیگانگی	بانکز (۲۰۰۹) علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵)
۴	مقابله با تبعیض، تعصب و درگیری های قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی	وفائی، رضا و سبجانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴) رحمانی، فقیهی، حسینی مهر، (۱۳۹۵). و سرمدی، محمدرضا. (۱۳۹۵) علی پور، (۱۳۹۵) جمالی زواره، شریفیان، فریدون. (۱۳۹۵). صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱) خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲) نجفی، حسن و سبجانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴) ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). نجفی، حسن و سبجانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴) صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱) بانکز (۲۰۰۹) و مایکل اپل (۲۰۱۰) و فلاح داری، محسن و فلاح داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۵	بازبینی و بازآفرینی پداگولوژی مطرح شده	جمالی زواره، بتول و شریفیان، فریدون. (۱۳۹۵). پائولوفریر (۱۹۸۵) و عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله. (۱۳۹۰).
۶	آشکار سازی فرصت ها	پائولوفریر (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). خسروی، بابایی، عبدی، (۱۳۹۲).
۷	احترام به یادگیرندگان	پائولوفریر (۱۹۸۵) عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، و فروغی ابری، و فاضلی. (۱۳۹۰). فلاح داری، محسن و فلاح داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۸	احترام به تفاوت در ایده ها	علی پور، نسرین و لیلا. (۱۳۹۵). و صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱) خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲) نجفی، حسن و سبجانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴) ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). و پائولوفریر (۱۹۸۵).
۹	فهم انتقادی نسبت به کارکرد واقعی مدرسه	مکلارن (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). هیداستارت وژیرو (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). و عراقیه، علیرضا و فتحی

	واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت‌الله. (۱۳۹۰).	
۱۰	بازنمایی گروه‌های فرهنگی و اقلیت‌ها در برنامه‌ها و کتب درسی	علی پور، نسرین و لیلا. (۱۳۹۵). خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲) و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴)
۱۱	آشنایی دانش‌آموزان با تجربیات، کشمکش‌ها و دیدگاه‌های گروه‌های قومی و فرهنگی، جنسیتی مختلف و گروه‌های دارای نیازهای خاص	خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲) و ریچارد هاتچر (۲۰۰۸)
۱۲	ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد مختلف	خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲) و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴)
۱۳	انعطاف‌پذیری در اهداف آموزشی، محتوای مطالب آموزشی و الگوهای آموزشی	علی پور، نسرین و لیلا. (۱۳۹۵). ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت‌الله. (۱۳۹۰). و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴)
۱۴	تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش‌آموزان	خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲) علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵) و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴)
۱۵	پرداختن به اشکال رفتار ستمگرانه	ریچارد هاتچر (۲۰۰۸) (به نقل از عراقیه و همکاران ۱۳۹۰). و جمالی زواره، بتول و شریفیان، فریدون. (۱۳۹۵).
۱۶	به روزرسانی محتوا بر اساس تحولات جهانی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵).
۱۷	توجه به فرهنگ دانش‌آموزان و برنامه‌های درسی پنهان مدارس	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت‌الله. (۱۳۹۰).

۱۸	توجه به مفهوم صلح و دوستی در محتوای کتب درسی	علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). و صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱). و فلاح داری، محسن و فلاح داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۱۹	شنیدن جدی شکایات بجه ها در مدرسه	ریچارد هاتچر (۲۰۰۸) (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). و عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله. (۱۳۹۰)
۲۰	ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ های مختلف در محتوای کتب درسی	نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴)
۲۱	پیش داوری نکردن در مورد افراد، قومیت ها و فرهنگ های خاص در محتوای کتب درسی	نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴)
۲۲	احترام به حق حفظ زبان قومی برای اقلیت ها در محتوای کتب درسی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). و رحمانی، غذا و فقیهی، علیرضا و حسینی مهر، (۱۳۹۵). و علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). و فلاح داری، محسن و فلاح داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۲۳	برابری آموزشی	سونیانیتو (۲۰۱۰) (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). و فلاح داری، محسن و فلاح داری، غلامرضا. (۱۳۹۵). و خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲).
۲۴	عدالت اجتماعی	سونیانیتو (۲۰۱۰) (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). و فلاح داری، محسن و فلاح داری، غلامرضا. (۱۳۹۵). و رحمانی، غذا و فقیهی، علیرضا و حسینی مهر، (۱۳۹۵). علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). و وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴).
۲۵	درک و احترام به ادیان و مذاهب مختلف	علی پور، نسرین و لیلا. (۱۳۹۵). و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). و صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱).

۲۶	تعیین ماهیت ساختاری دانش حقوق بشر	جمالی زواره، بتول و شریفیان، فریدون. (۱۳۹۵)
۲۷		نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله. (۱۳۹۰). و رحمانی، غذا و فقیهی، علیرضا و حسینی مهر، (۱۳۹۵). و کمیسیون آموزش چندفرهنگی (۲۰۰۸)
۲۸	انعکاس مناسک و مراسم ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب ب درسی	وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و رحمانی، غذا و فقیهی، علیرضا و حسینی مهر، (۱۳۹۵).
۲۹	تقویت مهارت مدرسان متناسب با آموزش چندفرهنگی	وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). و صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱)
۳۰	توجه به گروه های حاشیه ای	و عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله. (۱۳۹۰).
۳۱	گنجاندن درک صحیح از نژاد و ملیت در سیستم آموزشی و طراحی برنامه درسی	خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲)
۳۲	شرح نحوه همزیستی مسالمت آمیز با گروه های دیگر در محتوای کتب درسی	نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴)
۳۳	چرخه مدیریت دانش با سایر ملل	و علی پور، نسرين و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). و صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱)
۳۴	توجه به دروس و رشته های جدید با اقتباس از فضای برنامه درسی بین‌المللی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). و رحمانی، غذا و فقیهی، علیرضا و حسینی مهر، (۱۳۹۵) و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴). و فلاحت داری، محسن و فلاحت داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۳۵	تقویت اصول مشترک انسانی	فلاحت داری، محسن و فلاحت داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۳۶	شناسایی اشتراکات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی	علی پور، نسرين و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). و صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱)
۳۷	گسترش تفاهم و تبادل فرهنگی در مقابل تهاجم فرهنگی	فلاحت داری، محسن و فلاحت داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)

۳۸	درک و تحمل آرای فرهنگ های متفاوت	صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱)
۳۹	توجه به تفاوت های مذهبی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵)
۴۰	توجه به مسائل بوم شناختی آموزش	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵)
۴۱	بسترسازی زیرساخت های آموزش از راه دور در راستای غنی تر کردن برنامه درسی بین المللی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵)
۴۲	تدوین سازوکارهایی برای حرفه‌ای نمودن مهارت های مدرسان جهت تدریس اثربخش دروس بین المللی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵)
۴۳	دعوت از متخصصان و اساتید خارجی جهت حضور در سمینارها و کنفرانس های داخلی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵)
۴۴	ادغام فراگیران داخلی و خارجی در بعضی از دروس مشترک با توجه به پدیده جهانی شدن	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵)
۴۵	تشویق خانواده ها به کسب اطلاعات دقیق در زمینه تفاوت های فرهنگی خویش پیرامون احساساتی نظیر نیاز به پایداری، تعهد و صداقت.	برنامه های چند فرهنگی برای کودکان هیید استارت
۴۶	کشف و شناسایی ارزش ها، اعتقادات و سنت ها و هر آنچه که بر افکار و قضاوت های شما نسبت به دیگران تاثیرگذار است.	برنامه های چند فرهنگی برای کودکان هیید استارت
۴۷	مطالعه ویژگی های فرهنگی کلیدی خانواده ها نظیر توانایی گوش کردن به دیگران، میزان شناخت از تفاوت های فرهنگی، تجارب آن ها و میزان احترام آن ها به تفاوت ها	برنامه های چند فرهنگی برای کودکان هیید استارت
۴۸	از بین بردن کلیشه ها	برنامه های چند فرهنگی برای کودکان هیید استارت
۴۹	۱- فرهنگ کودکان پدیده ای مطلق نیست و تغییر پذیر است. ۲- رشد و توسعه فرهنگ کودکان تحت تأثیر انتخاب است.	برنامه های چند فرهنگی برای کودکان هیید استارت

مرحله سوم: اعتبار بخشی مضامین فراگیر

مرحله چهارم: شناسایی مهم ترین مولفه های

چند فرهنگی مورد توافق بر اساس ضریب توافق متخصصان (تیگلار):

در این مرحله، پرسشنامه در اختیار صاحب نظران قرار گرفت و سرانجام مولفه های دارای بیشترین ضریب توافق از طریق ضریب توافق متخصصان (تیگلار) جدول (۴) در اختیار ۲۰ متخصص حوزه آموزش چند فرهنگی

در این مرحله برای کسب اطمینان از اعتبار داده و ارزیابی فرآیند کدگذاری و برای ساخت مولفه های ابزار کمی، مضامین فراگیر شناسایی شده در مرحله قبل در اختیار ۴ متخصص مرتبط با موضوع قرار گرفت که منجر به جرح و تعدیل برخی مولفه ها و حذف ۶ مولفه دیگر شد و سرانجام ۴۳ مولفه باقیمانده مبنای ساخت پرسشنامه محقق ساخته گردید.

کشور قرار گرفت و سرانجام مولفه های با بالاترین حد توافق شناسایی شدند. براساس نتایج حاصل از ضریب توافق تیگلار که در آن مولفه های با میانگین ۴ و بالاتر و انحراف معیار یک و کمتر از میان ۴۳ مولفه مورد بررسی، شش مولفه، شامل مولفه ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد، توجه به حقوق گروه های حاشیه ای تلاش برای از بین بردن سوگیری‌ها و کلیشه‌ها، فراهم کردن امکان نقد روش‌های تربیتی (پداگوژی) مسلط، توجه به ارزش‌ها و هویت ملی در برنامه درسی و آشنایی کلی با آموزه های ادیان و مذاهب توحیدی حذف و بقیه با حداکثر توافق ممکن مورد تایید قرار گرفت (جدول ۴).

جدول ۴- مولفه های اساسی براساس ضریب توافق تیگلار

ردیف	مولفه ها	میانگین	انحراف استاندارد	تایید	رد
۱	تاکید بر درک و بهبود ارتباط های بین فرهنگی	۴/۵۲	۰/۶۲	*	
۲	تاکید بر درک و تحمل آراء متفاوت از فرهنگ های دیگر	۴/۴۷	۰/۸۷	*	
۳	توجه به مفهوم صلح و دوستی و روش های زیست مسالمت آمیز	۴/۵۸	۰/۸۷	*	
۴	توجه به نقش همه فرهنگ ها در شکل گیری تمدن و تولید دانش	۴/۵۲	۰/۹۴	*	
۵	انعکاس نواحی جغرافیایی مربوط به اقوام مختلف در برنامه درسی	۴/۲۳	۱	*	
۶	ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ های مختلف	۴	۰/۸۶	*	
۷	ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد مختلف	۳/۶۴	۰/۹۳	*	
۸	آشنایی کلی با آموزه های ادیان و مذاهب توحیدی	۳/۷۶	۰/۹۷	*	
۹	پیش بینی تکالیف چندفرهنگی برای دانش آموزان	۴/۱۱	۰/۹۲	*	
۱۰	تاکید بر اشتراکات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ملل	۴/۳۵	۰/۹۳	*	
۱۱	تاکید بر ترویج تفکر انتقادی	۴/۰۵	۱	*	
۱۲	تاکید بر حقوق و مسئولیت های شهروندی	۴	۱	*	
۱۳	تاکید بر درک مطالبات اجتماعی گروههای مختلف فرهنگی و نژادی	۴/۲۹	۰/۹۱	*	
۱۴	تاکید بر ضرورت توزیع عادلانه منابع و فرصت ها	۴/۱۷	۱	*	
۱۵	تاکید بر عدم پیش‌داوری در مورد افراد، قومیت ها و فرهنگ های خاص	۴/۴۱	۱	*	
۱۶	تاکید بر کثرت گرایی فرهنگی	۴/۳۵	۰/۹۳	*	
۱۷	تبیین نحوه همزیستی مسالمت آمیز با گروه های دیگر	۴/۲۳	۱	*	
۱۸	تقویت درک صحیح از نژاد و ملیت در برنامه درسی	۴/۳۵	۱	*	
۱۹	تلاش برای بین بردن سوگیری‌ها و کلیشه ها	۳/۸۸	۱/۱۱	*	
۲۰	تلاش برای جلوگیری از خودبیگانگی	۴/۰۵	۱	*	
۲۱	توجه به ارزش‌ها و هویت ملی در برنامه درسی	۳/۸۸	۰/۹۲	*	
۲۲	توجه به ارزش‌های مشترک جهانی و بین‌المللی در برنامه درسی	۴/۴۱	۰/۷۹	*	
۲۳	توجه به اصول مشترک انسانی در برنامه درسی	۴/۰۵	۱	*	

۲۴	توجه به آموزش زبان های قومی و محلی	۴/۳۵	۰/۷۸	*	
۲۵	توجه به تفاوت های فرهنگی اقوام و مذاهب	۴/۲۳	۰/۸۳	*	
۲۶	توجه به حقوق گروه های حاشیه ای	۳/۶۴	۱/۱۱		*
۲۷	توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ های گوناگون	۴	۱	*	
۲۸	توجه به مسائل اساسی نابرابری در جامعه	۴/۲۹	۰/۸۴	*	
۲۹	توجه به معرفی فرهنگ های مختلف در برنامه درسی	۴/۴۱	۰/۹۳	*	
۳۰	احترام به حق حفظ زبان مادری برای اقلیت ها	۴/۱۷	۰/۸۸	*	
۳۱	احترام به حق متفاوت بودن در راستای فرهنگ خاص خود	۱۷	۰/۸۰	*	
۳۲	توجه به نیازها و ظرفیت های بومی در برنامه درسی	۴/۱۷	۱	*	
۳۳	فراهم کردن امکان نقد روش های تربیتی (پداگوژی) مسلط	۳/۸۲	۰/۹۵		*
۳۴	کمک به اطلاع از مکان جغرافیایی زندگی پیروان ادیان و مذاهب مختلف	۴/۳۵	۰/۷۸	*	
۳۵	کمک به پذیرش تنوع، تکثر به عنوان واقعیتی طبیعی از زندگی انسان	۴/۴۱	۰/۷۱	*	
۳۶	کمک به درک و احترام متقابل به ادیان و مذاهب گوناگون	۴/۴۱	۱	*	
۳۷	ارائه مباحثی در مورد حقوق بشر در برنامه درسی	۴/۲۳	۱	*	
۳۸	انعکاس اعیاد، مناسک، جشن ها، آداب و رسوم اقلیت های فرهنگی	۴/۲۹	۰/۷۷	*	
۳۹	کمک به رفع سوگیرهای نژادی در دانش آموزان	۴	۰/۹۶	*	
۴۰	گنجاندن تجارب متنوع گروه های مختلف قومی و فرهنگی در برنامه	۴/۱۷	۰/۸۰	*	
۴۱	گنجاندن مطالبی در خصوص نحوه ارتباط بین فرهنگی	۴/۰۵	۱	*	
۴۲	معرفی مشاهیر تاثیرگذار از تمامی اقوام و فرهنگ ها	۴/۱۷	۰/۹۵	*	
۴۳	معرفی سنن فرهنگی و سبک پوشش اقوام و ملل مختلف	۴	۱	*	

کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد ، توجه به حقوق گروه های حاشیه ای، تلاش برای بین بردن سوگیری ها و کلیشه ها، فراهم کردن امکان نقد روش های تربیتی (پداگوژی) مسلط، توجه به ارزش ها و هویت ملی در برنامه درسی و آشنایی کلی با آموزه های ادیان و مذاهب توحیدی توسط ضریب توافق تیگلار رد شده اند.

۱-۴- بحث و نتیجه گیری:

با توجه به این که در مطالعات مرتبط با حوزه چند فرهنگی ساختاری منسجم و واحد از مولفه ها و مضامین که بتواند در تمامی

در نهایت از بین ۴۳ مولفه تعداد ۳۷ مولفه به - عنوان مولفه های اساسی برنامه درسی چند فرهنگی مورد تایید قرار گرفت و مولفه های (توجه به مفهوم صلح و دوستی و روش های زیست مسالمت آمیز، توجه به نقش همه فرهنگ ها در شکل گیری تمدن و تولید دانش، تاکید بر درک و بهبود ارتباط های بین فرهنگی) دارای بیشترین توافق، و مولفه (ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد مختلف) دارای کمترین ضریب توافق از نظر صاحب نظران حوزه چند فرهنگی است، همچنین مولفه های ایجاد فضای

از صاحب‌نظران از کم اهمیت شدن فرهنگ غالب یا نگرانی از کاهش انسجام ملی و اجتماعی و... بوده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود با توجه به این که کشور ما یک کشور چند فرهنگی است، لازم است برنامه‌های درسی دوره‌های مختلف تحصیلی براساس این مولفه‌ها مورد بررسی قرار بگیرند و اصلاحات لازم در آن انجام شوند. در نهایت یافته‌های این تحقیق می‌تواند اساس و پایه پژوهش‌های بعدی حوزه مطالعات برنامه‌های درسی چندفرهنگی را تشکیل دهد و شاخصی را برای تحلیل محتوای کتب درسی در آموزش و پرورش ایران فراهم سازد.

پژوهش‌های این حوزه به کار گرفته شود، در دست نیست، تعیین مولفه‌های اصلی و مورد تایید و تاکید صاحب‌نظران این حوزه حائز اهمیت است. بنابراین با مرور و تدوین کلی مولفه‌های بازیگر در مطالعات مختلف و متون مرتبط با مطالعات چند فرهنگی در پژوهش حاضر تلاش شد تا مولفه‌های اساسی و بومی که بتواند به عنوان مولفه‌های اصلی مطالعات برنامه‌های درسی چند فرهنگی مورد استفاده قرار گیرد، شناسایی و معرفی شود. در این پژوهش از مطالعه آثار داخلی و خارجی تعداد ۱۵۴ مضمون اولیه استخراج گردید. با حذف مضامین همپوشان، تعداد ۴۳ مولفه اولیه باقی ماند. سپس براساس نظر متخصصان حوزه چند فرهنگی، مولفه‌هایی که بیشترین توافق در مورد آنها وجود داشت ۳۷ مولفه به عنوان مولفه‌های نهایی چندفرهنگی انتخاب شد.

مولفه‌های حذف شده (ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد، تلاش برای جلوگیری از خودبیگانگی، تاکید بر کثرت گرایی فرهنگی، توجه به ارزش‌های جهانی و بین‌المللی در برنامه درسی، توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ‌ها و آشنایی کلی با آموزه‌های ادیان و مذاهب) با وجود این که در چند منبع از آنها به عنوان «مولفه‌های چند فرهنگی» نام برده شده، ولی در این پژوهش به عنوان مولفه‌های اصلی مورد توافق صاحب‌نظران قرار نگرفت. شاید دلیل آن ملاحظات برخی

۱-۵- منابع و ماخذ:

۱. جمالی زواره، بتول، شریفیان، فریدون (۱۳۹۵). "تبیین چارچوب و مؤلفه های اساسی برنامه درسی چند فرهنگی". چهاردهمین همایش سالانه مطالعات برنامه درسی ایران، دانشگاه بوعلی سینا، شهر یور.
۲. حکیم زاده رضوان، کیامنش علیرضا، عطاران محمد (۱۳۸۶). تحلیل محتوای کتاب های درسی دوره راهنمایی با توجه به مسائل و مباحث روز جهانی در حوزه برنامه های درسی، فصلنامه مطالعات برنامه درسی، ۲(۵) ۲۷.
۳. حمیدی زاده کتایون، فتحی واجارگاه کوروش، عارفی محبوبه و مهران گلنار (۱۳۹۶). آموزش چند فرهنگی: تحلیل نظامند ادراک معلمان
۴. صادقی، علیرضا (۱۳۸۹). "چند فرهنگی و نسبت آن با آموزش". ماهنامه رشد تکنولوژی آموزشی، دوره ۲۸، شماره صص ۸۱-۸۳.
۵. صادقی، علیرضا (۱۳۹۱). "ویژگی ها و ضرورت های تدوین برنامه درسی چند فرهنگی در ایران؛ بررسی چالش ها و ارائه راهبردها". تهران: فصلنامه راهبرد فرهنگ، شماره ۲۸، صص ۹۴-۱۲۱.
۶. هواس بیگی فاطمه، صادقی علیرضا، ملکی حسن، قادری مصطفی (۱۳۹۷). آموزش چند فرهنگی در کتاب های درسی فارسی (خواننداری) دوره آموزش ابتدایی ایران. دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی؛ ۶(۱۱): ۱۷۴-۱۴۱
۷. عبدلی، جواد (۱۳۹۲). "بررسی میزان توجه به طراحی و تدوین برنامه های درسی چند فرهنگی در تعلیم و تربیت ایران از منظر متخصصان برنامه ریزی درسی". همایش ملی چند فرهنگی در آموزش و پرورش، ارومیه: دوم اسفند، صص ۱۴-۸.
۸. عبدلی سلطان احمدی جواد، نادری عزت الله، شریعتمداری علی، و سیف نراقی مریم (۱۳۹۵). نگاهی به آموزش چند فرهنگی در کتاب های ادبیات فارسی. فصلنامه بهارستان سخن. سال سیزدهم. شماره ۳۲.
۹. عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش (۱۳۹۳). "جایگاه چند فرهنگی در آموزش مدرسه ای و آموزش عالی". فصلنامه راهبرد فرهنگ. شماره ۳.
۱۰. عراقیه علیرضا، فتحی واجارگاه کوروش، فروغی ابری احمدعلی و فاضلی نعمت-اله (۱۳۸۸). تلفیق، راهبردی مناسب برای تدوین برنامه درسی چند فرهنگی. صص ۱۶۵-۱۴۹.
۱۱. علی پور، نسرین و علی پور، لیلا (۱۳۹۵). آموزش چند فرهنگی و قومیت در برنامه درسی. فصلنامه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی. شماره ۱۱.

۱۲. قادری، مصطفی. (۱۳۹۶). نو فهم گری در مطالعات برنامه درسی. تهران: آوای نور. چاپ دوم.
۱۳. مصطفی زاده، اسماعیل. (۱۳۹۳). بازشناسی مفهوم برنامه درسی چند فرهنگی به منظور تحلیل برنامه درسی ملی ایران. رساله دکتری تخصصی. علوم تربیتی. راهنما: نرگس کشتی آرای. مشاور: آذر قلی زاده. اصفهان: دانشگاه آزاد اسلامی (خوراسگان).
۱۴. مکرونی، گلاره و بلند همتان، کیوان. (۱۳۹۳). آموزش چند فرهنگی در کتاب های درسی دوره ابتدایی. مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز. سال بیست و یکم. دوره ششم. شماره ۱.
۱۵. ملکی پور، احمد، حکیم زاده، رضوان. (۱۳۹۵). تبیین برنامه درسی چند فرهنگی با تاکید بر شناسایی مولفه‌های هویت بین المللی، ملی و بومی برنامه درسی. پژوهش های کیفی در برنامه درسی ۱(۴)، صص ۴۱-۵۵.
۱۶. نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفائی، رضا. (۱۳۹۴). تبیین مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی و تحلیل آن در محتوای کتب درسی تاریخ دوره متوسطه ایران. پژوهشنامه تربیتی. سال دهم. شماره ۴۲.
۱۷. وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). مؤلفه های آموزش چند فرهنگی و تحلیل آن در محتوای کتب
- درسی. دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی. سال سوم. شماره ۵.
۱۸. وفائی، رضا. (۱۳۹۳). بررسی مؤلفه های آموزش چندفرهنگی در کتب درسی دوره متوسطه نظری ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه شاهد. دانشکده علوم انسانی.
۱۹. عقوبی، سلام؛ سه رکاو احمدی و مصطفی قادری. (۱۳۹۲). ابعاد و مولفه‌های کثرت گرایی فرهنگی در برنامه درسی ایران و جهان، همایش ملی آموزش و پرورش چند فرهنگی، ارومیه، انجمن مطالعات برنامه درسی ایران واحد استان آذربایجان غربی.
20. Abington-Pitter, A. (2015). Where Did We Go Wrong? Eight Characteristics of Multicultural Schools. *Universal Journal of Educational Research*, 3(2), 99-103.
21. Azizi, N; Bolandhematan, K., Soltani, M. (2010). The study of multicultural education status in Sanaandaj's teacher education centers. *Iran's higher Education Association Journal*, 3(2):55-76 [In Persian].
22. Bank, J. (2010). "Center for Multicultural Education." Available at: <http://www.Faculty>.
23. Banks, J. (2012). "Diversity, Group Identity, and Citizenship Education in an expanding the Epistemological Terrain: Increasing Euity and Diversity within the American Educational Research Associatio.
24. Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (Eds.). (2009). *Multicultural education: Issues and perspectives*. John Wiley & Sons.

25. Banks, J. A., & Tucker, M. (1998). Multiculturalism's five dimensions. *NEA Today*, 17(1), 17.
26. Civitillo, S., Schachner, M., Juang, L., Vijver, F. J.R.V., Handrich, A., Noack, P. (2016). Towards a better understanding of cultural diversity approaches at school: A multi-informant and mixed-methods study. *Learning, Culture and Social Interaction*.
27. DomNwachukwu, C. S. (2005). Standards-based planning and teaching in a multicultural classroom. *Multicultural Education*, 13(1), 40.
28. Gay, G. (2000). Curriculum Development. *International Journal of Encyclopedia of Curriculum*. NO, 16.
29. Gay, Geneva. (2004). the Importance of Multicultural Education. *Educational Leadership*. NO, 64.
30. Hamilton, P. A., Hayes, K., & Doan, H. M. (1998). Head Start bilingual and multicultural program services. *Critical Perspectives on Project Head Start: Revisioning the Hope and Challenge*, 144.
31. Hunter, W. A. (1974). *Multicultural Education Through Competency- Based Teacher Education*. Washington, D. C. American Association of Colleges for Teacher Education.
32. Hussey, T. & Smith, P. (2018). The Uses of Learning Outcomes. *Journal of Teaching in Higher Education*. No, 3.
33. Jin, Y.L., Li, L., Luo, Sh. (2014). Chinese multi-cultural education: possibilities and paths. *International Journal of Educational Management*, 28(3).
34. Kenneally.M. (2003). "Multiculturalism in Secondary Schools – a Linguistic", *Socio-Political & Pedagogic Perspective*. *The ITB Journal*. Volume 4|Issue 2 Article 4.
35. Nino. T. (2012). Curriculum Development in Multicultural Education. *Journal of Education*, 1(2):95-98, 2012 ISSN: 2298-0245.
36. Sadeghi, A. (2012). Characteristics and requirements of Formulating a multicultural Curriculum in Iran: Investigating Changes and Offering Guidelines. *Quarterly of Strategy and Culture*. Fifth Years. No, 17.
37. Schultz, J. L, & Higbee, J. L. (2011). "Implementing integrated multicultural instructional design in management education." *American Journal of Business Education (Online)*, 4(12), 13.
38. Sultanova, L. (2016)." Origin and Development of Multicultural Education in the USA." *Comparative Professional Pedagogy*, 6(2), 49-50.
39. Zolfaghari, B., Möllering, G., Clark, T., & Dietz, G. (2016). How do we adopt multiple cultural identities? A multidimensional operationalization of the sources of culture. *European Management Journal*, 34(2), 102-113.

